

Nuala C. Johnson: The Renaissance of Nationalism

Článek nazvaný „Obroda vlastenectví“, od Nuala C. Johnson, humenní geografky působící na universitě v Belfastu, pojednává o roli národního cítění a jeho vývoji. V úvodu autorka navazuje na události ve východním bloku v roce 1989 (sjednocení Německa, Sametová revoluce, poprava Ceausesca, změny v SSSR), které souvisí s projevem národního cítění. Též v zavedených zemích západu dle autorky v této době dochází k zvýraznění vlastenectví, které se projevilo např. válkou o Falklandy, nebo krizí v Perském zálivu. Nevím, zda mohu s autorkou souhlasit, že třeba válka v Perském zálivu rezultovala z nějakého vlastenectví. Podle mě šlo především o ropu a, jako ve většině válek, o peníze.

Národ je vlastně jakýmsi myšleným společenstvím lidí. Takovéto smýšlení se objevilo v souvislosti se vzestupem kapitalismu v 16. stol., rozvojem tisku a zavedením systému povinného vzdělání v 19.stol. Jak literatura, tak vzdělávání, souvisí s jazykem, jakožto významným prvkem národní identifikace. Na jednu stranu částečně vymezuje národ, na druhou stranu může způsobovat rozkol, a to v případě, že se skupina lidí za národ považuje, ale je jazykově rozdílná. Typickým příkladem je problematika Vlámů v Belgii, nebo Kanada s Quebecem. Osobně si nemyslím, že jazyková odlišnost je primární příčinou sporu v těchto případech, ale samozřejmě může k problémům tohoto typu výrazně přispívat.

Další prvek související s národním cítěním, kterému se autorka věnuje, je společná historie, především její „hrdinská“ část. Národy si samy, jak vědomě, tak částečně i nevědomě, zkrslují některé prvky historie a přibarvují ve svůj prospěch. I mnohokrát v historii jsme byli svědky velké obliby bájí o hrdinech, založených částečně na pravdě. Také v dnešní době využívají státníci určitých bodů z historie země k upevnění nacionalistického pocitu obyvatel.

Opěvování historie úzce souvisí s národními pomníky, sochami a dalšími monumenty. Veřejné sochy významných historických osobností, které byly součástí určitého národa, se tomuto neustále připomínají a podporují jeho jednotu. Podobnou funkci mají památníky nejruznějších historických událostí. Jejich výběr obvykle určují lidé, kteří mají ve státě nějakou moc, a tím též ovlivňují národ jimi preferovaným způsobem. Kdybychom se zamysleli, zjistili bysme však, že často u zrodu památníku stál někdo, kdo přísluší k jinému národu. Někdy je také kladení věnců a současné události s památníkem spojené důležitější než samotný památník a připomínka historie.

Autorka poukazuje také na vztah žen a nacionalismu, což je jistě zajímavé spojení. Podotýká, že na tuto problematiku existuje velmi málo studií, ač například již v minulosti byly v alegorické podobě jednotlivé země/národy znázorňovány jako ženy (Britannia). To je dle trochu ironické, vzhledem k tomu, jak malý přístup ženy měly k formování národů. Autorka tvrdí, že v tomto měli aktivní úlohu muži, zatímco ženy hráli roli pasivních diváků, popř. byla zdůrazňována jejich role jako matek národa. Tímto si nejsem jist. Myslím si, že i když viditelnější úlohu měli muži, i ženy byly velmi důležitým prvkem, i když třeba ne tak zjevným. Vždyť ovlivňují jak názory mužů, tak vychovávají děti.

Poslední rys vymezující národ, který je v článku popsán, je území. Vztah území a národu je reciproční. Národ je částečně určován územím a území je určováno národem. Tento druhý případ je podle mě výraznější. Problém samozřejmě nastává jednak pokud jedno území současně obývají kulturně velmi odlišné skupiny, jednak pokud se skupina obyvatel snaží své území zvětšit. To je přirozená lidská vlastnost, jelikož území je jednak symbolem moci, jednak zdrojem financí, o které jde, bohužel, především. Sporu o území jsou vleklé a obzvláště urputné. Stačí se podívat na situaci v Izraeli nebo na Balkán.

V závěru článku autorka konstatuje, že vlastenecké cítění – nacionalismus – je i v dnešní „globalizované“ společnosti stále výrazné. Nevidím důvod, proč by nemělo být, samozřejmě v určitých mezích. Pokud je v dnešním světě výrazná globalizace, lidé cítí více než předtím potřebu obrátit se k tradičním hodnotám a nějak se z homogenizované společnosti vydělit. Jedním ze způsobů je právě nacionalismus.

Otázky:

- 1) Je nacionalismus opakem, nebo doplňkem globalizace?
- 2) Uveďte příklad míst na světě, kde byla či je patrná separatistická tendence v důsledku myšlenky patřičnosti k jiné národnostní skupině.

Benedict Anderson: Pomyslná společenství

Oba články naráží na jeden základní problém a tím je definice slov národ, národnost a nacionalismus, jakými věcmi či okolnostmi může být konkrétně vymezena, a díky kterým charakteristikám můžeme od sebe rozlišit skupiny obyvatelstva.

Anderson pojem národ vymezuje následovně: „je to pomyslné politické společenství – a to existující v představách jako společenství ze samé podstaty vnějškově ohraničené a svrchované.“ Definice je dle mého názoru velice vágní a volná. Anderson se snaží její jednotlivé části v následujících odstavcích objasnit, nicméně definice je spíše nicneřikající. Souhlasím s vysvětlením části: „pomyslné politické společenství“. Nacionalismus jako takový vzniká až v době, kdy si ho uvědomíme, kdy abstraktní pojem nějak konkretizujeme. Pomyslné jsou defakto všechny národy, ale tím, že je člověk pojmenuje, dává jim skutečnou formu.

Autor se zabývá tím, jak bezprostřední vliv měli náboženství a dynastické říše, na vznik nacionalismu. Náboženství mělo svůj význam díky posvátným jazykům a starým textům, kterým rozuměla jen určitá část obyvatelstva. Lidé se formovali do skupin dle náboženského vyznání, ne podle hranic států či národnosti. S vyslovením myšlenky nacionalismu, však náboženství upadá, což je logickým vyústěním změny smýšlení a přechod k moderní společnosti.

Dynastické říše své území vlivu rozšiřovali především díky válečným výbojům. Národy se tak spojovali spíše násilnou formou. Postupně však výbojná politika přestala být dominantním způsobem, jak rozšiřovat národ. Velkou roli sehrál vynález knihtisku. Zde můžeme předpokládat, že jeden velký národ scelený výbojnou politikou, v sobě najednou nachází množství malých národů, které byly násilně umlčeny. Umírněnějším příkladem může být např. český národ v rámci Rakouska-Uherska.

Závěrem bych chtěl jenom dodat a následně tím i omluvit obsahovou nevyváženost tohoto čtenářského deníku. Utvářet si názor na druhy jmenovaný článek bylo velice těžké, jelikož mi v mnoha pasážích unikali souvislosti, co konkrétně chtěl autor některými větnými frázemi říci.

Otázky:

- 1) Myslíte si, že nacionalismus nahradil již v pozadí odsunutě náboženské společenství či vládnoucí dynastie?
- 2) Jak byste co nejjednodušeji vymezili pojem nacionalismus?